

УДК371.125.3.037

**ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МЕТОДОМ
МОДЕЛЮВАННЯ ТУРИСТСЬКИХ СИТУАЦІЙ****Л.Ю.Дудорова**

Анотація. У статті розглянуті можливості та ефективність використання методу моделювання туристських ситуацій вчителя фізичної культури у процесі підготовки в інституті фізичного виховання і спорту.

Ключові слова: професійна компетентність, туристська ситуація, майбутні учителі.

Аннотация. В статье рассматриваются возможности и эффективность использования метода моделирования туристических ситуаций учителя физической культуры в процессе подготовки в институте физического воспитания и спорта.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, туристическая ситуация, будущие учителя.

Annotation. In article opportunities and efficiency of use a method of modeling touristsituations the teacher of physical training during preparation of experts at faculty of physical training are considered.

Keywords: professional competence, touristsituation, future teachers.

Постановка проблеми. Провідним завданням вищого навчального педагогічного закладу в аспекті професійної підготовки фахівця з фізичного виховання з позиції соціального замовлення суспільства виступає поєднання формування особистої індивідуальності педагога та його відповідальної суспільно активної професійної діяльності, творчої особистості та високого професійно-педагогічного рівня його підготовленості [2].

Одним із першочергових пріоритетів професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури, які постають перед сучасною системою вищої педагогічної освіти, є активний пошук та використання оптимальних шляхів підвищення ефективності навчальних технологій, спрямованих на формування їхніх педагогічних, психологічних, методичних, соціальних якостей. А особливим критерієм, який характеризує рівень професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя фізичної культури виступає його професійна компетентність[4].

Аналіз літературних джерел. Аналіз психолого-педагогічної літератури дає нам підставу стверджувати, що одним із найбільш ефективних методів формування професійної компетентності є застосування методу педагогічних ситуацій, що передбачає розв'язання професійних ситуацій вчителя фізичної культури, які виникають у його педагогічній діяльності [1, 3, 5]. Разом із тим, важливим аспектом готовності розв'язувати професійні ситуації виступає вміння передбачати та попереджувати їх виникнення [2].

Водночас у дослідженнях окремих науковців наголошується на важливості застосування такого компонента методу педагогічних ситуацій, як моделювання професійних ситуацій з метою

забезпечення розвитку педагогічного мислення та підвищення рівня професійної компетентності майбутніх педагогів [1, 5].

Саме тому застосування методу педагогічних ситуацій, зокрема, моделювання туристських ситуацій у навчально-виховному процесі, ми розглядаємо як один з ефективних шляхів формування професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури з дисциплін туризму.

Мета дослідження: розробити модель формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури на основі моделювання туристських ситуацій та вивчити ефективність її використання в навчальному процесі в інституті фізичного виховання і спорту.

Виклад основного матеріалу. У ході професійної діяльності вчителя фізичної культури відбувається постійне розв'язання безлічі педагогічних завдань та професійних ситуацій. Розумові операції педагога у ході вирішення педагогічних ситуацій передбачають аналіз навчально-виховного процесу з фізичної культури, встановлення причинно-наслідкових факторів у ньому, вибір засобів, методів, форм щодо організації навчально-виховного процесу тощо[2].

Зрозуміло, що ефективно розв'язувати ці завдання здатен тільки такий вчитель фізичної культури, який у процесі отримання фахової освіти на високому рівні оволодів спеціальними педагогічними знаннями, вміннями та навичками, якому притаманні педагогічне мислення та високий рівень сформованості професійної компетентності. Забезпечення такого рівня фахової підготовки майбутнього вчителя, безперечно, неможливе без застосування у навчальному процесі методу педагогічних ситуацій, який дозволяє ознайомити майбутніх вчителів зі зразками професійної діяльності та створює умови для розвитку в них здатності розв'язувати, передбачати та попереджати виникнення професійних ситуацій[5]. Саме тому особливій увазі, на нашу думку, заслуговує та частина технології формування компетентності, яка побудована на моделюванні студентами професійних ситуацій.

Аналіз теоретичних положень та практичної діяльності вчителів фізичної культури показує, що створення проблемної педагогічної ситуації передбачає використання наступних способів та прийомів: повідомлення викладачем інформації, в якій закладена певна суперечність; сприйняття та усвідомлення студентами різних тлумачень одного й того ж явища чи суперечності; невідповідність між системою знань, умінь та навичок студентів і новим фактом, явищем, суперечністю; використання сукупності способів і прийомів (проведення бесіди чи дискусії, розв'язання практичного завдання й т.д.), яке завершується аналізом, що змушує студентів глибоко осмислити результат розв'язання ситуації [2].

Моделювання туристських ситуацій здійснювалось за допомогою запропонованої нами схеми (рис. 1).

Рис. 1. Схема моделювання туристської ситуації

Кожен студент одержував екземпляр схеми і початок майбутньої ситуації. Далі він моделював її логічний зміст за своєю уявою. Складена студентом ситуація завершувалась формулюванням відповідного запитання.

Для прикладу наводимо початок для складання декількох туристських ситуацій:

Ситуація № 1. Втрата продуктів. Група знаходиться у віддаленій від населених пунктів гірській

місцевості. Під час переправи через гірську річку усі продукти та засоби зв'язку було втрачено. Для групи існує загроза голоду...

Ситуація № 2. Утоплення. Під час купання в річці один з членів групи почав тонути. Течія віднесла тіло на 70 метрів вперед на міліну, де його винесли з води.

Ситуація № 3. Травма. Група знаходиться в лісі на відстані 8 кілометрів від найближчого населеного пункту, але у протилежному напрямку за 4 кілометра від стоянки є ґрунтова дорога. Один з учасників походу одержав важку травму – відкритий перелом гомілки. Засоби зв'язку працюють...

Ситуація № 4. Активні види туризму. Група туристів збирається в туристський похід, під час подорожі туристи познайомляться з природою, культурою, історією свого краю. Подорож надасть їй учасникам фізичне й моральне задоволення, буде сприяти духовному збагаченню...

Ситуація № 5. Туристська підготовка. Заняття спортивно-оздоровчим туризмом вимагає від туристів певних теоретичних і технічних знань і умінь. Разом з тим заняття туризмом дає можливість виховувати і вдосконалювати певні особистісні якості людини. Туристи повинні знати правила організації та проведення туристських подорожей...

Ситуація № 6. Психологічна підготовка учасників туристського походу. Психологічна сумісність набуває особливого значення для між особових стосунків і психологічного клімату групи в умовах повної її ізоляції на маршруті. Практично проблема зводиться до питання, кому віддавати перевагу при комплектуванні групи...

Ситуація № 7. Організація руху в туристському поході. Група на маршруті пересувалась в колоні по одному, лісовими стежками, полем, берегом річки, заболоченими ділянками, несприятливі метеорологічні умови і погана видимість стали причиною відставання одного із учасників туристського походу...

По закінченні відведеного для складання ситуації часу студенти виступали зі своїми варіантами. Викладач та експертна група, яка складається зі студентів, визначали найбільш логічно розроблену ситуацію.

Проектування майбутніми вчителями фізичної культури туристських ситуацій активізує в них творчий потенціал, мобілізує педагогічний, соціальний та життєвий досвід, створює умови для висловлення думок та особистого бачення соціально-педагогічних можливостей ситуацій. Водночас студентам пропонувалось особисто проаналізувати та розв'язати складені ними ситуації, враховуючи набутий практичний досвід у розв'язанні професійних ситуацій вчителя фізичної культури та сформовані у цьому процесі педагогічне мислення й професійну компетентність.

На практичних заняттях запропоновані студентами ситуації виносились для розгляду та розв'язання іншими студентами. Найбільш оптимальні варіанти розв'язання цієї ситуації порівнювались із варіантом вирішення ситуації автором. Порівняння варіанту автора та найбільш оптимальних варіантів, запропонованих студентами у ході розв'язання туристської ситуації, дозволяє певною мірою визначити рівень сформованості професійної компетентності автора та його готовність до розв'язання ситуацій у майбутній педагогічній діяльності.

Обговорення результатів проведених досліджень дає нам можливість стверджувати, що систематичний аналіз та пошук способів вирішення, надбання досвіду аналізу, розв'язання та моделювання туристських ситуацій дозволяє на досить високому рівні сформувані в майбутнього вчителя фізичної культури модель педагогічних та соціальних дій у типових професійно-педагогічних ситуаціях.

Проведені нами дослідження показали, що чим більш активну участь бере студент у розв'язанні професійних ситуацій, тим більше в нього переважають гуманні (демократичні) способи дій та закладаються основи демократичного педагогічно спрямованого стилю спілкування для майбутньої фахової діяльності. Важливо також враховувати, що ефективність процесу формування професійної компетентності майбутнього вчителя фізичної культури значною мірою залежить й від особистості викладача, його особистого прикладу у розв'язанні професійних ситуацій. Викладач під час розв'язання ситуацій постає джерелом глибоких знань, носієм високої ерудиції, зразком педагогічно та соціально активної особистості.

Висновки. Аналіз результатів дослідження дозволяє нам стверджувати, що до переваг використання методу туристських ситуацій при формуванні професійної компетентності майбутніх учителів фізичної культури можна віднести наступне:

- активізація мотивації навчання – новизна роботи з туристськими ситуаціями та регулювання складності поставлених завдань сприяє підвищенню інтересу до навчання;
- широке залучення студентів до активізації процесу навчання – кожен студент має змогу самостійно регулювати форму та глибину допомоги, спосіб подання навчального матеріалу;

– діалогізація навчального процесу, спонукання студентів навчальної групи до внутрішнього діалогу;

– розширення діапазону навчальних завдань включає не тільки збільшення кількості ситуацій, а і введення нових типів ситуацій та регулювання процесу їх моделювання та розв'язування;

– якісні зміни контролю за навчальною діяльністю, які забезпечують гнучкість в управлінні навчальним процесом – використання активних методів – забезпечує плідний зворотний зв'язок зі студентами, перевірку правильності виконання дій або результатів виконання завдань студентами, а також визначення характеру помилок та шляхів їх усунення;

– формування у студентів позитивного ставлення до майбутньої фахової діяльності – студенти можуть наочно оцінити результати своєї діяльності;

– диференціація та індивідуалізація процесу навчання – врахування попередньої підготовки студентів, особливостей їхньої пам'яті, мислення, сприймання, надання студентам відповідних індивідуальних завдань, забезпечення можливості обирати свій шлях навчання, який здається студентам найкращим, і надання тієї допомоги, яка їм потрібна під час роботи з навчальними завданнями; використання ігрових прийомів – подання окремих елементів процесу навчання у вигляді ділової гри;

– залучення до дослідницької роботи – за допомогою туристських ситуацій різної спрямованості студенти можуть здійснювати навчальний експеримент, досліджуючи зміни результату в залежності від умов ситуації.

Література

1. Забокрицька О.І. Моделювання педагогічних ситуацій як засіб професійного становлення майбутніх учителів / О.І. Забокрицька // Радянська школа. – 1991. – № 3. – С. 76 - 79.
2. Карпюк Р.П. Підготовка вчителя фізичної культури до розв'язання професійних ситуацій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти” / Р. П. Карпюк. – Тернопіль, 2004. – 20 с.
3. Кічук С.Ф. Ситуаційні завдання в професійній підготовці студентів факультетів фізичної культури / С.Ф. Кічук, С.О. Мехоношин // Матеріали першої республіканської конференції «Концепція підготовки спеціалістів фізичної культури в Україні». – Луцьк: Надстир'я, 1994. – С. 133-134.
4. Лукьянова М.И. Психолого-педагогическая компетентность учителя / М. И. Лук'янова // Педагогика. – 2001. – № 10. – С. 56-61.
5. Матвієнко О.В. Метод конкретних педагогічних ситуацій / О. В. Матвієнко. – К.: – 2001. – 298 с.